

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ: ФІЛОСОФІЯ МОВИ

для студентів

спеціальності

033 Філософія

рівень вищої освіти

перший (бакалаврський)

освітньої програми

033.00.01 Філософія

Київ – 2023

Розробник:

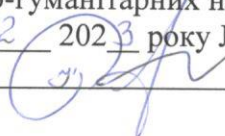
Малецька Марія Олександрівна, викладач кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Малецька Марія Олександрівна, викладач кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук

Протокол від 21 02 2023 року № _____

Завідувач кафедри Іван ОСТАЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 21 02 2023 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

 Ярослав ПАСЬКО

Робочу програму перевірено

21 02 2023 р.

Заступник декана _____

Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60	
Курс	2	
Семестр	4	
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	2	
Обсяг годин, в тому числі:	60	
Аудиторні	28	
Модульний контроль	4	
Семестровий контроль	5	
Самостійна робота	23	
Форма семестрового контролю	Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою формування системи понять, знань, умінь і навичок в галузі філософії мови.

<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	ЗК-01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
	ЗК-03. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
	ЗК-04. Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК-05. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
	ЗК-06. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-09. Здатність до міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.
	ЗК-10. Здатність працювати автономно.
	ЗК-12. Здатність діяти на підставі етичних міркувань (мотивів).
	ЗК-13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК-14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у

	загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-01. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.
	СК-02. Здатність виокремлювати специфіку філософського знання та змістові відмінності філософії від інших форм мислення.
	СК-03. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.
	СК-05. Здатність аналізувати сучасні філософські проблеми та вчення.
	СК-08. Здатність оперувати філософською термінологією для розв'язання професійних завдань.
	СК-09. Здатність застосовувати в професійній діяльності філософські методи і підходи.
	СК-10. Здатність аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальнонаукової проблематики.
	СК-12. Здатність дотримуватися в професійній діяльності норм інтелектуальної доброчесності.
	СК-13. Здатність брати участь у наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії
	СК-14. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях на засадах діалогу, відкритості й толерантності.

3. Програмні результати навчання

ПРН-01. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.
ПРН-02. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.
ПРН-04. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальногуманітарної проблематики.
ПРН-06. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій, проблематики сучасної філософії.
ПРН-08. Мати обізнаність у головних філософських методах і підходах, розуміти етико-практичну значущість філософського знання.
ПРН-11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.
ПРН-12. Вміти викладати власні міркування послідовно, логічно, систематично та аргументовано.
ПРН-13. Критично оцінювати власну позицію та знання, порівнювати і перевіряти отримані результати.
ПРН-15. Мати навички ведення інтелектуальних дискусій на засадах діалогу, відкритості й толерантності.
ПРН-17. Мати навички участі в наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.
ПРН-18. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль I. Лінгвофілософія							
Тема 1. Зародження філософії мови	13	2	2	4	-	-	5
Тема 2. Аналітична філософія мови	9	2	-	2	-	-	5
Тема 3. Логічний позитивізм і філософія повсякденної мови	8	2	-	2	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 1	32	6	2	8	-	-	14
Змістовий модуль II. Семіотика							
Тема 4. Семіотика Античності, Середньовіччя і Нового часу	11	2		4	-		5
Тема 5. Системи семіотики Пірса, де Соссюра і Морріса	10	2	2	2	-	-	4
Модульний контроль	2						
Разом за змістовим модулем 2	23	4	2	6	-	-	9
Семестровий контроль				5			
Усього годин	60	10	4	14	-	-	23

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Лінгвофілософія

Тема 1: Зародження філософії мови

1. Визначення проблеми філософії
2. Гумбольдтіанство і неогумбольдтіанство
3. Молодограматизм і неолінгвістика
4. Структуралізм
5. Генеративізм Хомського
6. Неокантіанство (Ернст Кассілер)

Тема 2: Аналітична філософія мови

1. Філософія мови Готтльоба Фреге
2. Логічний атомізм Бертрана Рассела
3. Логічний атомізм Людвіга Вітгенштайна

Тема 3: Логічний неопозитивізм і філософія повсякденної мови

1. Лінгвофілософія неопозитивізму
2. Філософія мови мислителів Віденського гуртка
3. Філософія повсякденної мови

Змістовий модуль 2. Семіотика

Тема 4: Семіотика Античності, Середньовіччя і Нового часу

1. Визначення
2. Зародження семіотики
3. Семіотика Нового часу

Тема 5: Системи семіотики Пірса, де Соссюра і Морріса

1. Семіотика Пірса
2. Семіотика де Соссюра і Морріса
3. Проблема дзеркала

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	3	3	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1
3	Відвідування практичних занять	1	4	4	3	3
4	Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	2	10
5	Робота на семінарських заняттях	10	1	10	1	10
6	Робота на практичних заняттях	10	4	40	3	30
7	Індивідуальне завдання	10	-	-	-	-
8	Написання реферату	15	-	-	-	-
9	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
10	Виконання тестового контролю	10	-	-	-	-
11	Лабораторне заняття (допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
12	Творча робота (в т.ч. есе)	20	-	-	-	-
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю	-	-	98	-	81
	Коефіцієнт	60/179=0,335				

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;

- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
Змістовий модуль 1. Лінгвофілософія		14	15
1	Неогумбольдтіанство Лео Вайсгербера і Едварда Сепіра	5	5
2	Філософія мови раннього Вітгенштайна першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
3	Філософія мови пізнього Вітгенштайна	4	5
Змістовий модуль 2. Семіотика		9	15
4	Особливості семіотики Середньовіччя	5	5
5	Сучасна семіотика	4	5
Разом		23	30

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік. *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю:* тестові програми.
- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Філософія мови як галузь нового знання.
2. Значення мови в житті людини.
3. Взаємозв'язок мови і свідомості, мови і мовлення.
4. Когнітивний підхід до мови.
5. Проблема походження, історичної генези мови та свідомості в філософському аспекті.
6. Проблема походження мови («фюзей», «тезей»).
7. Мова як предмет філософського розгляду в різні історичні періоди.
8. Слово як результат розумової діяльності людей.
9. Гіпотеза про змістовність та значимість звуків мови.
10. Мова як засіб вираження думок (раціоналізм).
11. Мова як самостійна, незалежна сила (сучасність).
12. Мова та історична традиція.

13. Мова та комунікації.
14. Мова як предмет міждисциплінарних досліджень.
15. Мова як діяльність. Внутрішня форма мови.
16. Особливості античних концепцій мови.
17. Співвідношення назв та речей, назви та думки (Геракліт, Демокрит, Платон та ін.).
18. Погляди на природу «назви» в діалозі Платона «Кратіл».
19. Розробка вихідних понять граматики (Аристотель, стоїки, александрійці).
20. Елементи діалектики в мові.
21. Зародки семіотичних знань в античності.
22. Текст як процес художнього відтворення дійсності.
23. Особливості середньовічних учень про мову.
24. Текст як носій сакрального сенсу в добу Середньовіччя.
25. Оксфордська школа лінгвістичної філософії.
26. Кембріджська школа лінгвістичної філософії.
27. Середньовічний номіналізм, реалізм та концептуалізм як методологічні позиції.
28. Мова як «річ серед речей» (Відродження).
29. Ідея «раціональної мови» у середні віки та в Новий час.
30. Теоретичні здобутки філософії мови доби Нового часу.
31. «Філософська мова» в інтерпретації Рене Декарта.
32. «Раціональна граматики» Пор-Рояля.
33. «Універсальна граматики» Г. Ляйбніца.
34. Лінгвістична концепція Вільгельма фон Гумбольдта.
35. Гумбольдтівська наукова концепція в розвитку лінгвістики (Г. Штайнталь).
36. Вчення мовознавців-філософів 19-20 ст.
37. «Лінгвістичні трансформації» в філософії ХХ ст.
38. Герменевтика як онтологія (Г.Г.Гадамер).
39. Історичні форми герменевтики.
40. Мова як культурне явище у структурній антропології Клода Леві-Стросса.
41. Американський структуралізм (Лондонська школа).
42. «Логіко-філософський трактат» Людвіга Вітгенштайна.
43. Логіко-математична семіотика або металогіка (Б. Рассел, Д. Гільберт, Гедель, Л. Черч, Карнап).
44. Поняття семіотики.
45. Семіотика як примежова дисципліна та підходи її поділу.
46. Основні принципи «науки про знаки».
47. Джерела семіотики.
48. Межі семіотичних знань.
49. Основні принципи семіотики.
50. Гуманітарна семіотика (семіотика мови та літератури).
51. Психологічні засади семіотичних проблем.
52. Розвиток сучасних семіотичних теорій.
53. Загальна характеристика загальної семантики.
54. Особливості розвитку семантичного ідеалізму.

55. Особливості розвитку семантичного реалізму.
56. Загальна характеристика лінгвістичної філософії як напрямку аналітичної філософії.
57. Семіотика літератури (російська "формальна" школа, група "Тель Кель", Р.Барт, Дерріда).
58. Політична семіологія (Рорал Барт, "Тель Кель").
59. Семіологія масових комунікацій (А.-Ж. Греймас).
60. Семіологія мистецтва (Юлія Крістева, Умберто Еко).

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 60 год., із них: лекції – 10 год., семінарські заняття – 4 год., практичні заняття - 14 год., самостійна робота – 23 год., модуль. контр. – 4 год., семестр. контр. – 5 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. Лінгвофілософія (98 балів)			Змістовий модуль 2. Семіотика (81 бал)	
	1	2	3	4	5
Лекції (теми, бали)	Тема 1. Зародження філософії мови. (1 бал)	Тема 2. Аналітична філософія мови. (1 бал)	Тема 3. Логічний позитивізм і філософія повсякденної мови. (1 бал)	Тема 4 Семіотика Античності, Середньовіччя і Нового часу. (1 бал)	Тема 5. Системи семіотики Пірса, де Соссюра і Морріса (1 бал)
Семінарські заняття (теми, бали)	Зародження філософії мови. (10+1 бал)	-	-	-	Системи семіотики Пірса, де Соссюра і Морріса (10+1 бал)
Практичні заняття (теми, бали)	Зародження філософії мови. (20+2 бали)	Аналітична філософія мови. (10+1 бал)	. Логічний позитивізм і філософія повсякденної мови (10+1 бал)	Семіотика Античності, Середньовіччя і Нового часу. (20+2 бали)	Системи семіотики Пірса, де Соссюра і Морріса. (10+1 бал)
Самостійна робота	Самостійна робота до першої теми (5 балів)	Самостійна робота до другої теми (5 балів)	Самостійна робота до третьої теми (5 балів)	Самостійна робота до четвертої теми (5 балів)	Самостійна робота до п'ятої теми (5 балів)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)			МКР 2 (25 балів)	
Семестровий контроль	Екзамен				

8. Рекомендовані джерела

- Barthes, Roland. *Mythologies*. New York: Hill & Wang, 1987.
- Chandler, Daniel. *Semiotics: The Basics*. Routledge, 2001.
- Danesi, Marcel. *Messages and Meanings: An Introduction to Semiotics*. Toronto: Canadian Scholars' Press, 1994.
- Danesi, Marcel. *Understanding Media Semiotics*. London: Arnold, New York: Oxford University Press, 2002.
- Danesi, Marcel; Perron, Paul. *Analyzing Cultures: An Introduction and Handbook*. Indiana University Press, 1999.
- Deely, John. *Four Ages of Understanding*. Toronto: University of Toronto Press, 2001.
- Eco, Umberto. *Semiotics and the Philosophy of Language*. Bloomington: Indiana University Press, 1986.
- Lidov, David. *Elements of Semiotics*. St. Martin's Press, 1999.
- Lycan, William. *Philosophy of Language*. Routledge, 2000.
- Searle, John Rogers. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. London: Cambridge University Press, 1969.
- Вітгенштайн, Людвіг. *Tractatus Logico-Philosophicus. Філософські дослідження*. Київ: Основи, 1995.
- *Вступ до філософії мови: Навчально-методичний посібник для студентів філософських і філологічних спеціальностей усіх форм навчання закладів освіти III-IV рівнів акредитації*. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. 48 с.
- Ділі, Джон. *Основи семіотики*. Київ: Арсенал, 2000.
- Потебня, Олександр. *Мова, національність, денаціоналізація*. Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук, 1992.
- Сосюр, Фердинанд де. *Курс загальної лінгвістики*. Київ: Основи, 1998.